Hårdrups posten

Nr. 14 — November 1984
8 kr.

Här i "sträded" på Starrarp 3 låg före skiftet en gård. Enligt muntlig tradition föddes riksdagsman Nils Månsson där. Hårdrupsposten börjar i detta nummer en artikelserie om hans liv och gärning.

Nils Månssons (Skumpen) uppvärt och ungdomstid

Av Sture Persson
Vollsjö

Nils Månsson föddes i Starrarps by av Frenninge socken den 5 april 1775. Rester av husgrund finns ännu kvar å Starrarp nr 3 där den gamle gården legat. Fadern var bonden Måns Persson, en klok och redbar man, men i fattiga omständigheter. Det var nu förhållandet med flertalet bönder i denna trakt, men Måns Persson hade två gånger med några års mellanrum fått sitt hem ödelagt av eldsvåda och man hade ännu ingen ordnad brandförsakring. Det fanns på den tiden en s,k. omgångsskola i byn, där Nils fick en ytterst nödtorftig undervisning i huvudsakligen innanläsning, vilket ju var en förutsättning för att kunna läsa sin katekes och deltaga i övrig religionsundervisning och därmed vara väl rustad inför kommande husförhör.

Dessa husförhör var även en måttstock för lärarens kunnighet. Ungdomar som utmärkte sig för goda religionskunskaper vid husförhören uppmärksammades av prästen, som då noterade vilken lärare vederbörande blivit undervisad av. (Både Nils Månsson och hans söner hade enligt husförhörslängderna höga betyg vid husförhören.)

Skrivning och räkning förekommer också i denna enkla skolform, men tycks ha intagit en andraplats i undervisningen och tydligen ej ansetts vara så viktiga. Sannolikt grundade sig intresset för skolan och undervisningen hos den unge Nils redan på detta tidiga stadium.

Vaken, intresserad och med en snabb uppfattning hade han säkerligen varit motiverad för en mera omfattande skolundervisning.

Nyss vuxen gav han sig ut för att tjäna och tog då plats som dräng hos nämndemannen och sedermera riksdagsmannen Olof Andersson i Sjököp, Långaröds församling. Olof Andersson var en av häradets mest ansedda bönder, han var mycket anlitad som förrättningsman i sin ort, höll auktioner, förrättade bouppteckningar m.m.

Den vakne och intellegente drängen blev efterhand husbondens medhjälpare även i detta arbete. Det var således en utomordentligt lärorik drängplats, där den unge Nils förutom insikter i den efter dåtida förhållanden relativt stora gårdens skötsel, även fick god kännedom om allmänna och kommunala ting, samt genom flitigt studerande av riksdagsprotokoll och diskussioner med Olof Andersson även fick någon uppfattning om hur riksdagsarbetet bedrevs. Sjököpstiden var således en mycket lärorik tid för den unge drängen. Kunskaperna därifrån hade han nytta av hela livet. Nils Månsson stannade i Sjököp till sitt giftermål år 1804.

Fortsättning i nästa nummer.

(Källa: E. Ingers, Ljusets bonde.)

VÄGEN. En rapport om väglaget nu och framöver.
Hårderupsposten:s årligen återkommande följetong.
Läs den spännande fortsättningen!
Här får ni alla fakta i målet!
STARRARPSBOR - ha förtröstan!
Sedan den lilla vägbiten från Frenninge belades med "asfalt" har olika rykten surrat om kanske, hur och när resten av vägen skall göras iordning.
På förfrågan hos VÄGVERKET, SJÖBO svarar man, att det givetvis är deras målsättning att alla grusvägar skall få beläggning, men när detta mål kan nås vågar ingen sia om.
En viss turordning finns emellertid och här hänger det på trafiktätheten.
Som ni alla vet har vägverket räknat.
Både tidningsbilen, mjölkbilen, skolskjutsen och brevbäraren har de med och så de som kör till jobbet och till affären eller någon annanstans, men de tycker trots det att vi kör alldeles för lite.
Dock har de en viss förståelse för våra vägproblem, så därför finns faktiskt "vår" väg med i den ekonomiska femårsplanen hos vägverket. 1987-88 kan vi med lite tur och inte alltför stränga vintrar dessförinnan kunna köra furstligt anda från Frenninge via Skumparp till Starrarp och därifrån vidare till Östraby. Den östra vägslingan (Starrarp-Starrarps Ora och tillbaka till Frenninge) kommer troligen att få vänta ytterligare något år.
Trots att en bit kommer att få vänta tycker jag ändå att detta var en ljusglimt bland vägdammet.
Men kära vänner, glöm aldrig att man hade kunnat skrapa vägen i ytterligare 30 år för alla de pengar det kommer att kosta att belägga "vår" väg (vägverkets beräkningar enl. tillförlitlig källa).

EWA Andersson

Adress till HÅRDERUPSPOSTEN:

Hårderupsposten
Starrarp 7
270 33 Vollsjö Tel. 0415-42116

Ansvarig utgivare: Bertil Persson.

Brev från Mexico

Jag fann det lämpligast att publicera brevet i sin helhet. Så här lyder det.

Bertil

Cuernavaca den 26 juli 1984

Hej!

Julen 1983 fick jag i mina händer ute i Mexico No. 13 av Hårderupsposten, mig tillsänd av bröderna Allan och Holger Nilsson, Granehill, Lövestad. Då jag råkar vara född på Ellidala i Vallarum den 27 april 1910 och begåvades med namnet Ture Oskar Nilsson, var det en kär överraskning att läsa om Hårderup Frenninge och Vollsjö, som var så bekant för mej från skoltiden i Wallarum och konfirmation i Vollsjö. Men sedan blev det studenten i Lund 1929, Nilsson ändrades till WAGE, fältflygare på Ljungbyhed 1931, flygkaosten så småningom, trafikledare och var bosatt på diverse olika platser i Sverige, tills jag 1955 av hälsoskäl flyttade till Mexico, där jag arbetat i Mexico City, men vid pensioneringen 1980 flyttade till Cuernavaca, 70 km syd om huvudstaden.

Därifrån har jag nu gjort Sverigeresor de senaste tre åren och detta år tog jag bifogat foto av min systers pojkar, Allan och Holger i början av maj 1984 på Granehill i Klasaröd. Jag tog fotot, han som är ganska lik mej är en svensk-amerikan vid namn Carl-Erik Hellsén, som åtföljde mig vid detta tillfälle. I Cadillacen sitter Ingeborg Nilsson, moster till "Hederesagronomerna Allan och Holger".

Om Herr Ansvarige utgivaren skulle införa detta foto i den värdige Hårderupsposten, är det för att hedra dessa två pojkar, för vad de gjort och vad de uträttar för det Svenska samhället! De har ingen agronomexamen, men de har slitit hårt, följt med sin tid och har ett mönsterlantbruk att visa upp.

Det finns säkert många fler sådana "Hederesagronomer" i mina hemtrakter och här skulle jag haft ett vackert foto av Seved och Svea Perssons "Ranch" i Starrarps Ora. Seved och jag voro jämnåriga och klasskamrater i Wallarums skolor 1917-1924 och hade inte träffats de sista 50 åren. Men tyvärr så blev det inget foto, fastän kameran var laddad med film, jag hade inte läst instruktionen, kameran var utrustad med ett batteri och när detta är slut, så fungerar givetvis inte slutaren!

Man får trösta sig med att det lär finnas yrkesfotografer, som haft jättetillfällen till unika bilder och råkat att inte ha film i kameran! Man får

också trösta sig med att det blir säkert fler tillfällen att besöka det vackra Skåne och möta gamla vänner och bekanta. Med detta brev vill jag passa på att hälsa till alla vänner och bekanta från vår vackra hembygd, som har både skog, backar, ängar och åkerjord. En utlandssvensk ser på förhållandena i Sverige lite annorlunda, men man får det intrycket att alla har det bra i gamla Sverige. Hembygden kommer man alltid att längta till, det finns minnen vart man går!

Hälsningar

Ture Wage

STORKEN GÅSTADE HÅRDERUP

Vi hade verkligt fint främmande här i somras. En stork. Kanske var det regnandet som lockade hit honom. Markerna var sanka lite varstans, så storken trodde sig nog vara tillbaka på 1700-talet före dikningsföretagens tid. Det var veckan efter midsommar som den uppehöll sig mestadels längs backen från Vallarum genom Hårderup. Foto Svenne Håkansson, Bjälkhult.

FLER BARN I BYN

I Starrarp är det lilla Anna
som välkomnas till byn.
Mamma heter Karin

och i Hårderup gläds man åt
lilla Kristina. Här på mamma
Marys arm.

Del 1. JAG HAR TJÄNAT DRÄNG HOS SKÅNES BÖNDER.

Jag har tjänat dräng hos Skånes bönder.
Det var ganska kallt, för en spis var sönder.
Men ingeting blev lagat,
fastän jag klagat
och ingen trodde att jag frös.
fastän jag nös.
Röken i rummet var som Lützens dimma
och sen fick jag vädra i timmar.
Rummet jag hade var en box hos hästen
fast väggen gick till taket blev det ej värme i västen.
I alla kläder som fanns till hands
sökte jag värme tills morgonen infanns.
Väggens köld var hård,
och frosten gnistrade i tapet och bård.
Tvätt och toalett var i stallen,
möbler i rummet sängen, bordet och pallen.
Många tror väl att jag drömmer,
men det är vintern jag aldrig glömmer.

sven ohlsson

Några drag från byordningar i Färs

Av Gunnar Persson
Dala

Det blev bestämt hos rikseens ständer, av år 1742, att det skulle bli byordningar för varje by i riket.

I Fränninge socken fanns byordningar ganska tidigt, prästen i socknen O.S. Palm. klagar inför Färs härads vinterting 1756, att bönderna i socknen inte ville följa byordningarna. Han skriver i sin memorial, att så fort bönderna hade inhöstat så släpptes djuren lösa igen utan "höre". Dock att det fanns bönder i byn som inte hade fått in sin gröda, så var det också i Hårderup. De fick sig av tinget sig "åtsagda", så skulle de böta 10 Skilling silvermynt, för varje kreatur, som kom in på andras marker, innan där var inhöstat.

I Hårderup hölls bystämma den 1 november och i Starrarp den 1 maj. Här är året angivet 1756, så det fanns redan byordningar i dessa byar. Nedan in exento hur det stod i Fränninge bystadga 1749:

"Ingen åbo mindre än någon annan, må understå sig att hava något kreatur i vångarna ifrån Valborgmäss (1 maj) till dess att det alldeles blivit inhöstat. Med mindre än högsta nåden medelst foderbrist skulle det kräva; då skall den som det så sker, han må därom anmäla sig hos samtlige byamän, innan han släpper av djuren släppe."

Här S.O. Palms memorial lämnat till Tingsrätten den 11 febr. 1756" ---- "härigenom Fränninge by årligen förövas mycken ofred ---- att de även efter Phillipi Jakobi dag den (1 maj) både hålla låst uti vångarna och jämväl inte släppe följsingar och andra ög och kalvar ---- får och sådant mer deruti, som då efter lag borde vara fredad". Mycket egendomlig formulering?

I Fränninge byordning finns också en paragraf:

"Om bastning av lindträd, att inget bastande i ängarna må ske av någon åbo, mindre än någon annan från Valborgsmässotiden till Mickelmässotiden. Lindbast användes till rep. Men bönderna kunde från Mickelmäss fram till Valborg basta på egna men ej på andras områden. Det talas om ängarna, att där växte lindar, som bastades, man skar barken av dem.

På allmänningarna får ingen lov att skära bast utan byamännens tillåtelse.

Från Oderup finns en trevlig bestämmelse i byordningen. "Att var det någon åbo som gjort förseelse, då böte han till bykassan, men mest blev det böter i öl och brännvin. Ville inte knävlingen göra upp med böter eller brännvin, då fick han pryl".

Tolångas byordning som skall vara den bästa i hela Färs härad, därför att den var klar och omfattande liksom Västerstads gamla bys: "Om någon överfaller en

annan på samlingsplatsen eller med otidiga ord eller med svordom bär sig åt dumt. Han må böte en halv eller en hel daler eller mera efter byamännens gottfinnande".

Orås byamän var hårda emot Peter Wieselgren, han ville förbjuda dem att använda brännvin vid stämmorna, han hade fått makt med alla de andra byarna i pastoratet, men Oråsa gubbar trotsade honom. Det fick de igen, söndagen efter då han höll en straffpredikan i kyrkan. Någon "prästasladdra" hade varit framme och berättat att gubbarna hade varit "folla".

Ostraby hade alltid sitt ålderdomsmöte och byagille till "Hällnamässa" (allhelgonadagen). Här "spillte" gobbarna kort, de blev "Knejtapass" och Knack och fram på småtimmarna, då kom fiolen fram eller nån psalmodikon, "också donsa gobbarna me varann".

Det var bara några drag ur gamla protokoll från byarna i Fårs.

UPPTÄCKTEN

Av Gert Hallkvist
Malmö/Fränninge

Alla har sitt lilla smultronställe och mitt ligger i Fränninge. Jag upptäckte detta ställe en augustidag 1960. Vi, det vill säga min äkta hälft och jag hade precis kommit hem från en skön campingsemester i Italien. Väl tillbaka i Sverige för en sista semestervecka beslöt vi att från Malmö göra en utflykt på för oss okända vägar och ingen av oss hade varit i Piratens Vollsjö. Alltså mot Vollsjö, därefter Fränninge mot Starrarp, där kaffe dracks i en skog utan att behöva trängas med andra turister. Vi var ju vana vid Bokskogen och Törringelund utanför Malmö. På eftermiddagen ställdes kosan nemåt igen och nästan framme i Fränninge by började bilen bära sig konstigt åt, motorn stönade och stånkade för att till slut stoppa helt.

Efter att ha åkallat den onde och sedan satt på fläktremmen igen pustade jag ut efter välförrättat värv, stoppade pipan och frågade min fru om det möjligen fanns kvar en slurk kaffe. Det fanns och med en kaffekopp i den ena handen och pipan i den andra stod jag och tittade mig omkring.

Då upptäckte jag i det manshöga ogräset ett gammalt omålat hus. Nyfikna som vi var så gick vi på upptäcktsfärd. Huset var tomt, till och med nössen hade flyttat, kanske bodde dom på sitt sommarnöje, för dom kom tillbaka senare. Dörren var öppen och vi stegade in. Två rum och kök, trasiga fönsterrutor, knarrande golv, sneda dörrar. Men detta kunde man fixa. Vi tog reda på vem som ägde huset, betalade handpenning och på väg mot Malmö undrade vi om vi egentligen var riktigt kloka. Men nu så här efteråt så vet vi att vi gjorde rätt den gången. För vi är fortfarande kvar här, så prata om smultronställe. Vi har funnit vårt.

SOL PÅ DIN KIND

Bent-beginn

Notskrivning jan olsson
text och musik sven olsson

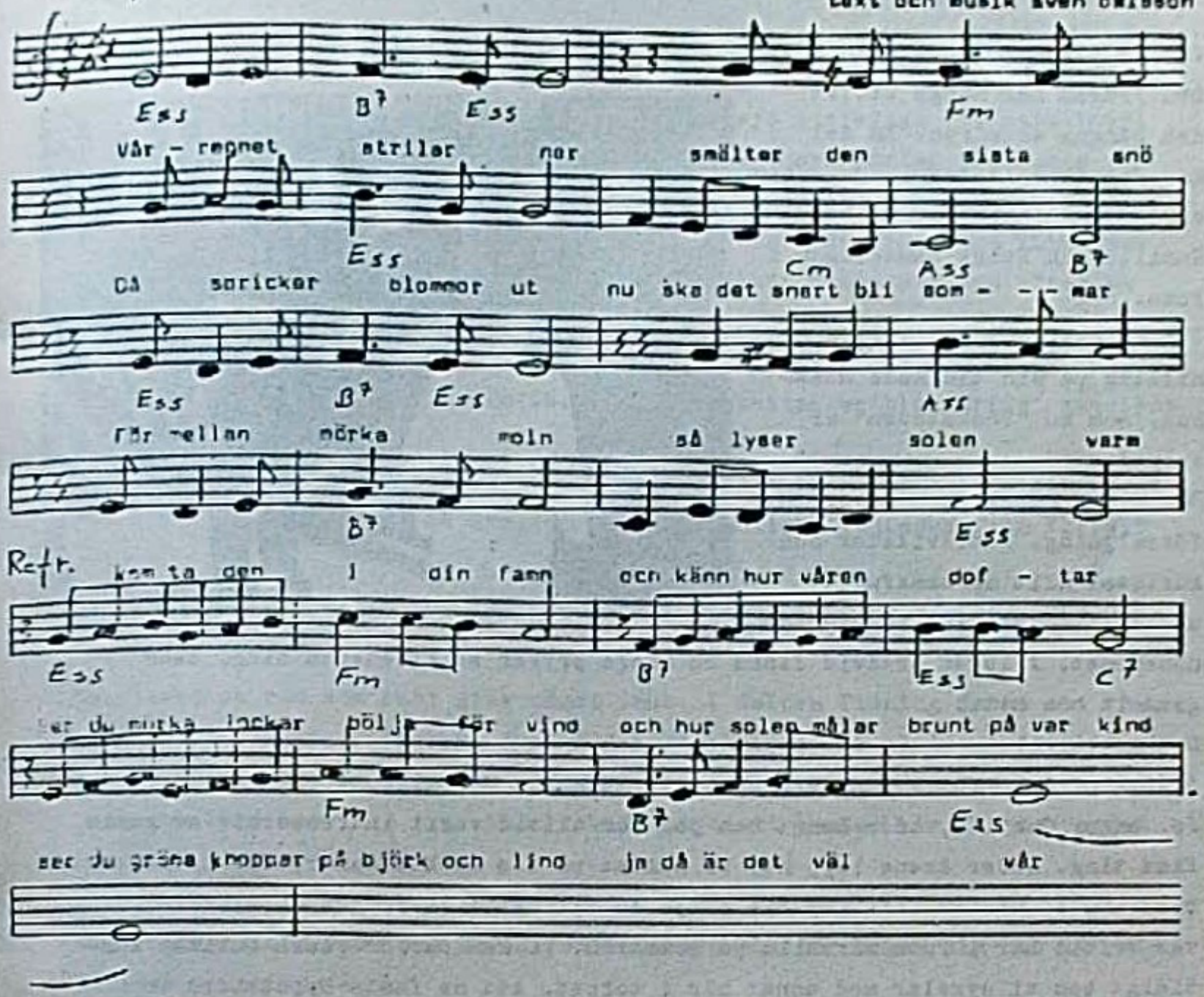
Ess B7 Ess Fm
Vår - regnet strilar ner smälter den sista snö
Ess Cm Ass B7
Då spricker blommor ut nu ska det snart bli som - - - mar
Ess B7 Ess Ass
För mellan mörka moln så lyser solen varm
B7 Ess
Refr. kom ta den i din famn och känn hur våren dof - tar
Ess Fm B7 Ess C7
Ser du mörka lockar bölja för vind och hur solen målar brunt på var kind
Fm B7 Ess
ser du gröna knoppar på björk och lind ja då är det väl vår

2 Sommaren varm och skön, marken står härligt grön,
som efter bondens möda blir till djurens föda.
Midsommars ljusa natt, dansen och flickans skratt
kanske hon/jag drömmer sen, om dej på sju sorts blommor.

Ref. Ser du mörka lockar O.s v.

STARRARPS BYALAG

Årets byastämma hölls hos åldermannen Jan-Erik Johansson. Det blev som vanligt livlig diskussion om samfälligheternas framtida öde.
Till Alderman valdes för 1985 Bertil Persson.

TOCKABODEN

Vad är "Tockaboden" för något? Den frågan har många ställt den gångna sommaren. En del har följt skyltarna längs vägen och så småningom hamnat hos Gunilla och Bengt Samuelsson i Puus.

Det är nämligen där Wivi och Hilding på sin tid hade hönshus, som nu "Tockaboden" är inrymd.

Där finns många fina saker för försäljning. Antikviteter och kuriosa. Allt är smakfullt utställt i det fint renoverade hönshuset. I logen bredvid finns en mängd prylar av allehanda slag, både gammalt och nytt.

Det är verkligen unikt att öppna en butik i Puus. Hur kommer man på en sån idé? Vi frågar butiksinnehavaren själv, Gunilla Samuelsson.

Jo, säger Gunilla, både Bengt och jag har alltid varit intresserade av gamla fina ting. Under årens lopp har vi samlat på oss mycket saker, för mycket rent av, så varför inte försöka sälja en del. Vi tillbringar en stor del av vår fritid här i Puus särskilt på sommaren. Vi kan därför passa butiken samtidigt som vi sysslar med annat här i torpet. Att ha fasta öppettider är dock svårt. Det går bra att ringa innan, om man vill förvissa sig om att vi är hemma.

Hur har kundtillströmningen varit denna sommar, frågar jag?

- Mest är det vänner och bekanta som har tittat in, men även en del andra har kommit. Vi har inte bestämt ifall det blir någon fortsättning nästa sommar. Vi tar en sommar i taget, avslutar Gunilla.

Bertil

Bjälkhultspromenad

Söndagen den 20 januari 1985 är det åter dags för Bjälkhultspromenaden.
Avmarsch från vägkorset i Starrarp kl. 13.30.
Hoppas uppslutningen blir lika fin som de föregående åren!

Ett gammalt tidningsurklipp berättar

Av Ewa Andersson
Starrarp

En artikel i Ystads Allehanda berättar:
"Ett sorgligt efterspel till marknaden i Vollsjö i tisdags (15 mars 1892) inträffade vid 9-tiden på kvällen, då riksdagsmannen Mårten Trulssons i Starrarp son Nils blev överfallen å allmänna vägen strax ovanför Vollsjö torg av dragonen Sven Löfgren samt dennes broder från Fränninge vilka med knivar och andra tillbyggen så svårt misshandlade honom att han efter en halv timmes förlopp avled.
Den misshandlade hade dock efter dådet så pass styrka att han kunde begiva sig in i handl. Prennessons butik, där han utmattad av blodförlust sanslöst neddignade.
Mördarna gingo helt lugnt efter fullbordat dåd till en danstillställning i Vallarum, där de senare på kvällen blevo av polisbetjeningen från Vollsjö gripne.
Den så sorgligt bortgångne var 27 år gammal samt i orten allmänt känd och aktad för sitt stilla sätt."

Åsikterna om vad som hänt gick något isär. I Eslövs Tidning fanns ett recortage som något skilde sig från det i YA. Enligt E.T skulle ordväxling ha förekommit mellan Nils Mårtensson och Sven Löfgren med anledning av en hund som Sven hade med sig. Nils råkade säga att hunden var ful och sedan hade bråket varit igång.
I en annan notis om händelsen får vi veta att det var till snickare Olins vid Vollsjö torg, som den sårade under svåra smärtor begav sig och där utandades sin sista suck.

Det är inte bara om den tragiska händelsen på Vollsjö torg detta tidningsurklipp ger besked.
Då det på ett ställe omnämns att Sven Löfgren f.n. tjänar hos hr O. Flygare i Vollsjö får vi också veta att brodern (eg. halvbrodern) hette Johan Gotthard Bergin och tjänade hos lantbrukare Anders Jönsson i Fränninge.
Vi får veta att doktorn i Åsum kom till platsen. Hans namn var förresten Roth.
Att Nils Mårtenssons far var en betydande man i samhället framgår av titeln "riksdagsmannen". I dödsannonsen har det lagts till ett "f.d." vilket ger oss kännedom om att han inte längre verkade som sådan. Att modern hette Elsa och var född Nilsson framgår också.
Det lämnas i en artikel noggrann redogörelse för faderns göranden under den tragiska kvällen, denne befann sig nämligen i Sjöbo samma dag i egenskap av socken-ombud vid sammanträde inför domhavande i vägfrågan och rörande disponerandet av provinsialläkarebostaden. En ny kommitté hade bildats i och

för handläggandet av sistnämnda fråga och i denna hade Mårten Trulsson hedrats med ett uppdrag. Som sekreterare i Fårs och Frosta härads nya brandförsäkringsförening hade han så mycket att göra att detta uppdrag till större delen sköttes av den nu avlidne sonen Nils.

Den "sensationsartikel" som infördes i tidningarna runt omkring Vollsjö ger oss sentida läsare mycket information om det dåvarande samhället och dess invånare. De två olika uppgifterna om vart Nils begav sig efter misshandeln ger oss uppgift om två viktiga näringsidkare i byn vid denna tidpunkt osv. Man kan läsa artiklarna om dråpet i Vollsjö ur många synvinklar. För 1892-års innevånare är det väsentligaste dråpet - idag tar vi andra uppgifter i första rummet. Kanske att det hölls marknad i Vollsjö om tisdagarna liksom idag, även om omfattningen har ändrats.

Bidragsraseriet–Storhetsvansinnet

Av Allan Sandahl
Vallarum

I detta land kan och får snart ingenting göras utan bidrag. Om det är arbete som gjorts i flera generationer av vanliga människor så skall experter tillsättas och helst en byrådirektör eller något i den stilen för att utreda vilken form av bidrag som kan utverkas. Det som är en självklar sak för den vanlige jobbaren blir till något väldigt invecklat när experter får tag i det. Bidrag och subventioner har förstört mycket. Se nu det stora överskottet på lantbruksprodukter, som är en självklar följd av omåttliga investeringar som experter lyckats att driva igenom. Nu tror "kloka" personer att dom som inte låtit sig luras med på storhetsvansinnet kommer att slås ut. Jag tror tvärtom att dom som låtit båda fötterna stå kvar på jorden kommer att klara sig. Det vill säga, om dom får konkurrera på lika villkor. Det kommer alltid att finnas folk som är villiga och kunniga att producera livsmedel lika billigt som storproducenterna. Men det kommer aldrig myndigheterna att gå med på. Går det inte att med sammanläggningsbidrag, räntebidrag och mjölkpensionärsbidrag att få bort småföretagarna, så kommer helt enkelt bruk av små enheter att kriminaliseras. Härvid kan miljöskyddslagen komma till god användning.

Det har blivit tradition att "spöga ud si" tredje sommardansen i Hårderupshult. I år blev det extra festligt eftersom en jury korade de bäst utklädda. Dessa fick dessutom posera för en riktig fotograf, Jan Elmelid, Höör.
Kanner ni inte igen dem? Kanske bäst att presentera då. Fr.v. dragspelsvirtuosen Nils-Ove från Vollsjö, Belysningsexperten Sven med sin Randi från Starrarps Ora. Därefter sångfågeln Ingegerd tillsammans med Jokkmokks Jokke? Nej, visst är det väl ändå Bertil Oscarsson. Längst t.h. Siv och Agne Bernsland från Fränninge, som fick pris för sina vackra kläder, delvis av mycket gammalt datum.

Bertil

Midsommar -84

Blomsterängen—
så våt och kall
är sommarängen
där korna går i vall.

Midsommarafton—
potatis och sill
ej dröm av Mendelson
i knippet av nyskuren dill.

Midsommarnatt—
regntung och grå
Du sommarens skatt
svår att förstå.

Midsommardag—
våta är stångens kransar
olyckliga grodornas drag
klen sång om små svansar.

Annandag Midsommar—
en ros i vinden far
tappert den blommar
och tror på bättre dar.

Knut Thulin

VÅDAN ELLER FÖRDELEN MED ATT FLYTTA TILL STARRARP

Tisdagen den 2 okt. 1984, hade jag för första gången tillträde till min nya bostad i Starrarp 7.
Med en viss spänning skulle jag upp och börja rumstera där och efter att ha ätit en bastant frukost blev jag fri att köra upp där strax före middag.
Ganska snart jag var kommen dit kom Bertils Karin in och bjöd mej dit på middag. Jag fick eftermiddagskaffe också med en gång för jag skulle kunna jobba sen.
Väl kommen tillbaka kom Asta och Anton in till mej med kaffe och tårta och likör och bjöd mej dessutom att på kvällen komma till dom och äta kvällsmat.
Strax efter de var gångna kom Inge och sa att han och Cecilia bjöd på kvällsmat. Detta fick jag ju tyvärr tacka nej till, på grund av utrymnesskäl i magen.
Klockan halv 7 gick jag enligt överenskommelse hem till Asta och Anton och åt kvällsmat och precis vi hade avslutat detta ringde telefonen och Asta fick besked att hon skulle skicka hem mej, för där väntade en överraskning. Vad denna bestod i fick hon inte tala om. Jag ilade hem så fort min tunga mage tillät. O Herre Gud, där stod Karin och Bertil Karlsson och Iréne och Bertil Persson och enligt gammal tradition skulle dom bjuda på FLYTT-GRÖT d.v.s. risgröt som dom hade med sej. Detta hade de bestämt långt innan, men det hade blivit någon oklarhet om vem av dem som skulle koka gröten, så för säkerhets skull hade båda gjort det, så en fick göra Ris á la Malta.
Av detta torde framgå, att jag sannerligen inte var på fastande mage denna första afton.
Ja, tala om goda och gästfria grannar.
När jag ungefär rullat mej i sängen på kvällen, tänkte jag: Skall denna trenden fortsätta blir min egen matkostnad inte stor, men min arbetsprestation denna första dag var förvisso inte mycket att skryta med.

I Ödmjuk och Respektfylld Tacksamhet
TOMMY KRISTIANSSON

Syföreningsaktion

Starrarps kyrkliga syförening anordnar auktion i Fränninge församlingshem fredagen den 30 nov. kl. 19. Film, lotterier, kaffeservering m.m.

DET ÄR ILLAVARSLANDE

Detta öppna landskap i Bjälkhult är snart ett minne blott. Domänverket har planterat på åtskilliga tunnland välskött åkermark mitt i byn.
I hundratals år har människor brukat denna jord och haft sin försörjning av den. Åtskilliga generationers slit för att få jorden i kultur har nu plötsligt avbrutits och deras verk är raserat.
Hur kan det gå så här?
Jo, siste brukaren försökte i två års tid sälja gården med tanke på att jorden skulle brukas även i fortsättningen. Detta misslyckades. Då återstod endast Domänverket.
Försäljningspriset måste alltid godkännas av lantbruksnämnden, som baserar godkännandet på egendomens avkastningsmöjligheter vid fortsatt jordbruksdrift. Mot bakgrund av detta, så är det märkligt, att Domänverket kan köpa till jordbrukspriser och sedan plantera julgranar på markerna, bekosta höga staket och låta byggnader stå obebodda och förfalla på obestämd tid. Domänverket måste ha gott om pengar. Det är ju ett statligt verk. Jag hoppas att skattemedel inte behöver tas i anspråk i slutändan.
Är detta som inträffat i Bjälkhult bara början?

Bertil

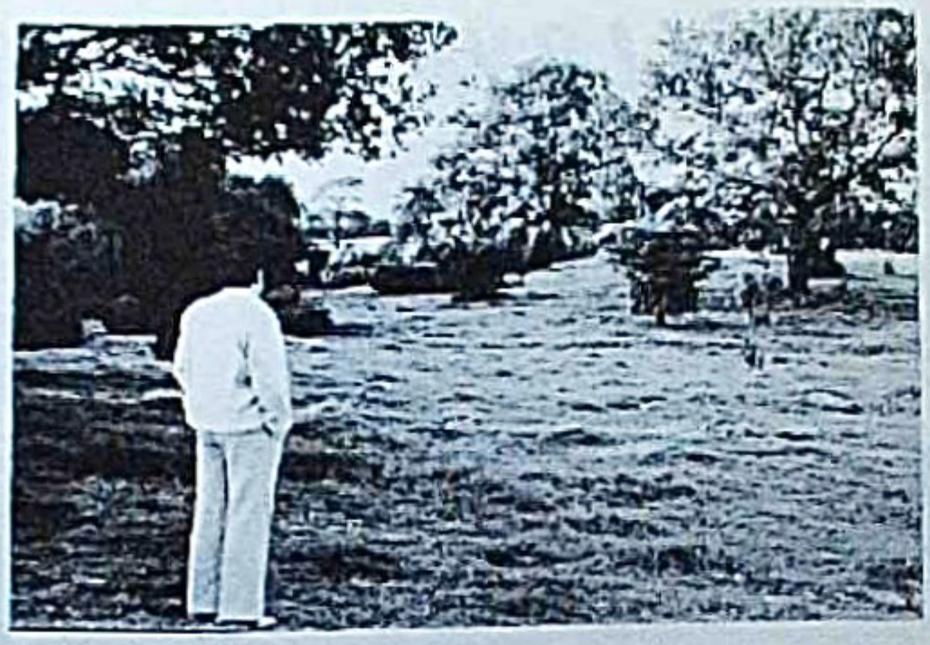

Börje Nilsson i Hårderup blickar ut över sin enefäläd. Ett par hektar stort markområde som förblivit orört av plog och harv genom seklerna. Här är vackert tycker Börje. Bra betesmark är det också. Det borde skyddas för framtiden. Finns det då möjlighet till detta. Hårderupsposten tog kontakt med Lars Knutsson på länsstyrelsens naturvårdsenhet. Han uppgav, att man där följer den uppgjorda naturvårdsplanen för länet. Inom denna står många områden på tur för att ges lagligt skydd. Även om länsstyrelsen sade ja till detta område i Hårderup, så är ändå väntelistan så lång, att det förmodligen skulle dröja till år 2000 innan enefäladen i Hårderup kom i tur.
Lars Knutsson föreslår skogsvårdsstyrelsen som en möjlighet. Om AMS vill betala så kan skogsvårdsstyrelsen röja och sätta stängsel runt fäladen. Därmed är betesmarken skyddad i tio år framåt. Det är bara det, att någon röjning knappast behövs i Börjes fäläd. Den är redan nu välskött.
Sen finns ytterligare en möjlighet. Man kan skriva in i ett kommande köpekontrakt att fäladen ska skötas på visst sätt. Kanske kan det även skrivas in i fastighetsboken att gälla för all framtid.
Att denna fäläd haft samma eller liknande utseende i århundraden är helt klart. Det kan vara intressant att nämna, att på kartan över laga skifte i Hårderup 1832 finns markerat ett s.k. "horsahus" just vid denna fäläd. Det var nämligen så, att den bekanta "färsingahästen" var en hästras, som föddes upp i bl.a våra trakter särskilt under 1700-talet och även längre tillbaka i tiden. Den var berömd för sin styrka och uthållighet. Den gick ute året om. Dessa s.k. "horsahus" tjänade troligen som vindskydd för hästarna under den kalla årstiden. Det finns ytterligare ett par sådana "horsahus" markerade på skifteskartan över Hårderup. Att ett av dessa placerats just vid Börjes fäläd kan tyda på, att just här varit särskilt bra betesmark även på den tiden och att djuren därför gärna uppehöll sig här.

Bertil

I vår tid letas det efter olja över hela världen, men på 1870-talet letades efter kol, som var den tidens energikälla. Kol behövdes ju till ånglok och ångfartyg. Även våra nejder drabbades av undersökningar efter kol om man får tro på de 14 inmutningssedlar som jag hittade bland gamla papper för många år sedan. Dessa innehöll även namn på gruvorna som Juvelgruvan, Karbasgruvan m.fl. Alla belägna i Starrarp.
Eftersom jag alltid intresserat mig för allt gammalt som hänt här, så började jag utfråga äldre personer och det visade sig, att några av dessa visste om inmutningarna. Enligt deras uppgifter skulle kollagret finnas på ett djup av 30 alnar (18 m.) och lagrets tjocklek 60 cm.
På 1960-talet började en del tidningar att skriva om eventuella fyndigheter, eftersom man hittat kol vid brunnsborrningar i Starrarp och Starrarps Ora. Nu frågar man sig om detta var ett ytterområde av själva kollagret, som i så fall skulle finnas här i backarna under Starrarps fälader och då hade kanske de jag utfrågade rätt.
Här ovan har jag gjort en blyertsteckning av en backe från dessa fälader och kanske just härunder finns en del av kollagret, kanske Juvelgruvan?

A.H.

På Langenheims tid

Av Bertil Persson
Starrarp

En eftermiddag i somras körde Otto och jag upp till Anders Nilsson. Anders som väl är mera känd under namnet "Lille Anders". Vi blev välkomnade in i hans stuga. Där råder det alltid en trivsam gemytlighet och den främsta orsaken till detta är förstås Anders själv.
Snart sorlar kaffekokaren. Anders plockar fram koppar, kakor och övriga "tillbehör" till kaffet.
Så kommer snacket igång. Båda dessa hedersmän har varit med om en hel del i sina dar och upplevt hur det fattiga Sverige utvecklats till en välfärdsstat. Anders har arbetat i skogen och Otto har varit rörläggare. De kan berätta om arbetsförhållandena förr. Mycket slit för ringa lön. Varit illa många gånger av kyla och våta. Att döma av all statistik på arbetsmiljöfaror, så borde ingen av dem suttit här nu.
- Ja men, säger Otto, så har jag ju också tagit en hel del "medicin" i mina dar.
Båda är goda berättare och att i skrift ge historierna rättvisa är inte lätt. Jag ska ändå försöka återge vad Anders berättade för Otto och mej denna sommareftermiddag.

Samma vår som Anders fyllde sju år började han sin första anställning. Hans far ledde iväg honom till en gård i Trulshärad. Där skulle han vakta gäss. När far hade gått därifrån och lämnat honom ensam kvar, då kunde han inte hålla tårarna tillbaka.
Anders grät och ville hem till mor och far.
Men han fick vara så god och stanna. Klockan 4 på morgonen fick han upp. Då skulle korna hämtas till morgonmjölkningen. Han hade att driva korna den över kilometerlånga vägen från betet till gården. Samma sak varje kväll. Dessemellan skulle gässen vaktas. Inte undra på att en sjuåring kunde bli trött. Så en gång tog sömnen överhand. Gässen hade han vilande runt om sig, så ingen skada hade skett. Ändå blev det "pryl" när det upptäcktes. Så pass mycket att när han senare råkade somna ytterligare en gång, så vågade han inte stanna kvar. Han rymde helt enkelt. Men vart? Ja, hem vågade han inte heller gå.
Anders hade tur. På sin vandring vägen fram genom Stänkelösa, så passerade

han slaktaren. Denne stod utanför sitt hus och med tänderna hade han ett stadigt grepp om slaktarkniven.

- Har du ente nåd å gjorra påg, sporde slaktaren?

Svaret fick naturligtvis bli nej.

- Då kan du gå ing te mor å få kaffe å en smörmad. Sin kan du ble här å vutta kregen, sa slaktaren.

Anders hade kommit till ett bättre ställe.

Något år senare var Anders "vuttehöre" på en gård i Skärhus. På gården bredvid hade en annan påg i samma ålder fått tjänst som "vuttehöre". De brukade träffas och satt och pratade på "stenagäred", medan djuren betade på båda sidor. Detta ogillades i högsta grad av bondmoran där Anders var i tjänst. Först sa hon åt grannen att se bättre efter sin "vuttehöre", men denne menade att hon inte skulle bry sig om pågarna, så länge de bara skötte vaktsysslan som de skulle göra. Då tog hon saken i egna händer.

- Ja' så' hinne po långt håll. Hon hadde den ene näven bag ryggen, berättar Anders.

Han stod uppe på "stenagäred". När hon kom närmare, så sträckte hon fram den ena handen. I den hade hon en kaka. Anders ansade att hon hade en käpp bak ryggen, men kakan såg ju så god ut och det var minsann sällan man fick en kaka på den tiden. Anders nappade snabbt åt sig kakan och hoppade baklänges ner från "stenagäred". Hans kvickhet räddade honom, för rappet tog i stenen och det tog hårt.

Efter några år fick Anders drängtjänst på en gård i Höghult såsom minstedräng. Drängstugan var mellan stallet och boningslängan. Den var dragig och fuktig. Om man hängde en rock på ett spik i väggen, så var den helt våt dagen efter. Kallt var där också. Anders fick lunginflammation. Låg en hel vecka i denna usla boning. Hans far fick reda på hans belägenhet och kom till gården. Han sa åt bonden att spänna hästen för vagnen, så att Anders kunde köras hem. Väl hemkommen, så gick far till Huaröd där det fanns en telefon och ringde efter läkare i Tollarp. Läkaren kom på motorcykel. Två liter brännvin medförde han i sidoväskan såsom medicin. Anders skulle ha två glas om dagen. Läkaren lovade komma tillbaka efter ett par dagar. Det gjorde han också. Anders hade då tillfrisknat något. Far undrade vad det kostade?

- Har ni några pengar, undrade läkaren och såg sig om i det fattiga hemmet?

- Ja, ja' har litta pänga sparade å min lön här i bårsen, svarade Anders.

Doktorn tittade i börsen. Där fanns några slantar, kanske 5 kronor. Han tog två, tackade och sa adjö.

Det var mycket billigt. Han hade ju ändå kört två milslånga turer och lämnat två liter brännvin. Men han tog väl betalt efter vad folk kunde betala.

Anders "tjente" en tid på en gård i norra delen av Långaröds socken där bonden rymde från hemmet och den oundvikliga konkursen. Kvarlämnade hustru och tre små barn. Utanpå allt elände, så fick alla tre små barnen mäsling. De skrek dagarna igenom. Modern grät.

- Vi måste hämta en doktor, menade Anders, så åtminstone ungana kan ble krya. Skriken och gråten var outhärdligt.

Anders körde med häst och vagn till Hörby för att hämta doktor Langenheim. Denne hade först lite saker som måste göras klara. Under tiden körde Anders in till byn och köpte en liter brännvin, för han visste att Langenheim uppskattade sådana drycker. När han kom tillbaka, så tittade Langenheim på ekipaget och muttrade att Anders borde haft två hästar. Det skulle vara två hästar för vagnen när Langenheim var ute och åkte. Anders bedyrade dock att det var en kraftig häst som säkert skulle orka.

Nå, så bar det iväg. När de hade kommit till Hallabacken så sa Langenheim:

- Här brukar ju Långarödsborna göra en anhalt och ta sig en färdknäpp. Men det är väl inte till att tänka på något sådant nu.

- De'ska vi väll kunna ärna, sa Anders och plockade fram litern ur vagnslådan.

Langenheim tittade belåtet på flaskan och satte tummen mot etikettens ovankant. Därefter tog han några rejala klunkar och se! Nivån hade sjunkit precis till där han satt tummen.

När de kom hem gick Anders till stallet och skötte om djuren, medan doktorn tog hand om barnen. Anders sa åt modern att sätta litern på bordet tillsammans med "pantoffler" och "spegefläsk".

När Anders kom in från stallet hade det sjunkit i flaskan till i nivå med inbuktningen i bottnen. Langenheim tyckte då att kusken också skulle ha ett glas. De delade det lilla som var kvar. Sen var det tid att betala.

- Har ni några pengar, frågade Langenheim?

Nej, pengar fanns inte i huset, utom dom som Anders själv hade. Langenheim tog fem kronor. Anders betalade.

Sen åkte de vidare till fler sjuklingar i socknen. Anders var kusk och nu hade de två hästar, så Langenheim skulle vara riktigt nöjd.

På nästa ställe neråt Viggarum tog Langenheim betalt 10 kronor och på de två nästkommande ställena i Önneköp tog han 20 av varje. Allt efter hur hemmet såg ut. På sista stället sa Langenheim plötsligt:

- Jag ska med ett tåg som går från Hörby om 40 minuter.

- De' bler nock svårt å hinga, sa Anders, men vi försöger.

Det blev till att köra det fortaste hästarna kunde springa. När de var komna till hotellet i Hörby, så hade de fem minuter kvar så de skulle säkert ha hunnit. Men då sa Langenheim plötsligt:

- Nej stopp, vi hinner inte. Det blir för sent. Vi stannar här. Vi går in på hotellet och får något att dricka medan hästarna vilar.

Anders torkade svetten av de stackars hästarna. Sedan gick de in. Langenheim försvann in på klass ett. Sedan såg Anders honom inte mer.

Ja, här satt vi nu, Otto nyss fyllda 89 år och jag 32 år och hörde Anders 96 år berätta om när han var kusk åt doktor Langenheim. När Anders avslutat sin berättelse, så vill Anders slå upp ytterligare en kaffegök (den femte),

men nu tycker Otto att det får vara nog.

- Va nu då, säger Anders förvånat, du ska väll kunna kunna dricka jög Otto, du som e ung!!!

EN KRÄFTDAMM I HÅRDERUP

Eftersom Hårderupsposten ökar sin upplaga år från år, går den framåt, men kräftan går bakåt. Jag glömmer inte den syn som jag fick se, tidigt en morgon strax före solen gick upp. Då sprang jag på platt utan strumpor och träskor. Mor sa: "Du får inte slita på dina hosor, jag har annat att göra, utan att stoppa hosor".

Frankommen till dammen, som fanns på Hårderupsgården, vad fick jag se? Jo.kräftor som gick baklänges upp ur dammen i gräset vid stranden för att äta gräs. Mina blickar följde med en 11 års pågs förtjusning dessa skaldjurs tidiga gräsmåltid. När denna var avslutad fick jag se något som förvånade mig. Jo, helt om igen gick färden baklänges till vattnet igen! Detta var på våren 1920. Samma år i augusti månad, kom då den stora överraskningen att få pröva på vad som fanns i denna kräftdamm. Med en håv tillverkad av en bit kycklingnät plus en käpp. Som bete blev det en sillanacke. Inte lång stund behövde jag vänta, för att se att fiskelyckan slog in. Första lyftet var håven fylld med rena friska kräftor. De som inte fick plats i håven klamrade sig fast under håven. Det var förresten dom som var störst. Det var att tömma dem i spannen för att sedan agna med en ny sillanacke för nästa napp.

När spannen var fylld var jag nöjd. Då sprang jag på mina bara fötter hem till far och mor. Mor hon sa:"Har du fångat så många kräftor, då får vi ha kräftkalas i kväll." Jag sa: "Men mor, vi har ju inga kulörta lyktor." Men mor sa: " Det får vi av augustimånen, som lyser så vackert."

Mor satte en kopparkittel fylld med vatten på den öppna spisen. Vattnet fick koka till högsta kokpunkt. Mor sa: "Spring ut efter en knippe dill, som ska till." När vattnet var kokande lades kräftorna i. Det blev ett kräftkalas, som jag inte glömmer. Fullmånen lyste i augustinatten.

(En känd skald skrev en gång så här: "Ingen dör så grymt som kräftorna, för de dör levande")

Ja, det var då, när skånska kräftor var både stora och friska, men dom kommer kanske snart tillbaka igen, tror

insändaren

Sven

Vilken överraskning!

– Hallå, hallå! Inga-Lisa och Knut Sjöholm till receptionen!
Ja, så lät det på Sturups flygplats när Inga-Lisa och Knut hade landat efter sin Mallorcaresa i våras. Inga-Lisas födelsedag hade firats i lugn och ro vid Medelhavets strand och nu efter den nattliga flygresan skulle det bli skönt att få åka med dottern hem till Bjälkhult för att sova ut. Så tänkte de.
Men! På flygplatsen väntade en helikopter! Det var bara att kliva ombord.
Vad är detta? Vart är vi på väg? Frågorna fick svar först så småningom.
Medan det ännu var beckmörkt ute landade helikoptern med sina vilsekomna passagerare.
Jodå, det var i Bjälkhult. Men inte nog med det. På marken väntade hela rajen av barn, barnbarn och barnbarnsbarn. Det blev stora välkomstfamnen.

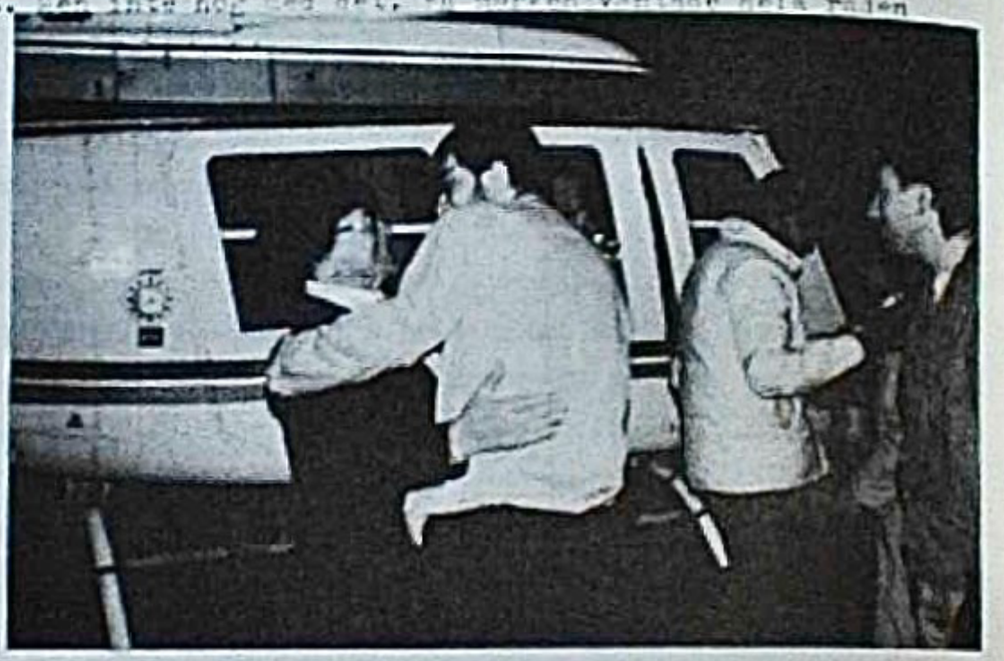

Nu var det ändå inte slut med överraskningarna. Inga-Lisa och Knut välkomnades in i sitt eget hus där allt var förberett för fest.
Och fest blev det!
Så blev då Inga-Lisa ändå till sist firad och på ett sätt, som hon aldrig lär glömma.

Bertil

FÖRTECKNING ÖVER NÄRINGSIDKARE I BJÄLKHULT, HÅRDERUP, SKUMPARP OCH STARRARP.

Bertil Karlsson, Starrarp. Snickare. 0415-42079

Inge Andersson. Starrarp. Utför maskinservice och byggnadsarbete. 0415-42025.

Lars-Åke Jennhags byggnadsfirma. Starrarp. 0415-42110.

Lennart Borg. Starrarp. Köper och förmedlar livkalvar. 0415-42125.

Månssons maskinstation. Hårderup. Utför diverse jordbruksköreslor. 0416-30029.
Säkrast morgon och kväll.

Sjölins maskinstation. Hårderup. Utför jordbruksköreslor och grävning.
– 0416-32091.

Sunes bil. Sune Sörensson. Starrarps Ora. 0415-42022.

Video import. Lasse Lagnebo. Starrarp. Service och försäljning av allt inom radio och TV-branchen. 0415-42014 säkr. efter 19.00.

Livet på landet går vidare....

Avsnitt nr 3

Av May Britt Björkman
Bjälkhult

Vid det här laget har vi verkligen hunnit lära oss, att livet på landet är synnerligen omväxlande. Ingen dag är den andra lik, inget problem är det andra likt och inget år är det andra likt.

I fjol klagade vi väl litet till mans över den besvärliga torkan, de dåliga betena och de dåliga spannmålsskördarna. För många av oss här i trakten innebar också torkan att brunnarna sinade och vi fick stora problem med att skaffa vatten till hushåll och djur.

När vi stilla bad om litet regn anade vi inte hur väl den önskan skulle uppfyllas detta nådens år 1984.

Det regnade bra i maj. Betena växte och vallarna sköt fart. Det hela såg mycket bra ut och vi tänkte, att i år skulle det bli ett bra år. Tiden gick och det fortsatte att regna. Den rätta tiden för höskörden närmade sig och vi sände ängsliga blickar mot skyn. Och varje dag såg vi gråa tunga regnmoln som släppte ner sin väta över oss. Vi försökte trösta oss och sade: "Ännu är det inte försent. Vi väntar litet så blir det säkert bättre väder". En del av oss var optimister, slog höet och fick se det flyta omkring i vattenpölarna. Trots ett ihärdigt arbete med hösprättarna blev inte resultatet vad alla önskat. Läget började bli förtvivlat när juli bjöd på några dagars högtrycksväder. Allt vad som fanns av maskiner och arbetskraft var igång ute på åkrarna för att rädda vad som räddas kunde. Många lyckades säkert bärga bra hö under dessa strålande, men ack alltför få vackra julidagar. På nytt var regnen över oss. Varje dag samma förtvivlade turer för att vända höet och så snart solen tittade fram mellan molnen kom pressarna ut på fälten. Kanske skulle det gå att få in några balar.

Nästa stora prövning väntade oss när halmen skulle in. Det tidiga kornet gick fint att tröska och kornhalmen fick väl de flesta under tak innan nästa regnperiod började. Sedan samma ihärdiga vändande dag efter dag. En torr dag då hoppet tändes - nu ska det nog gå att få det torrt - och nästa dag nya ösregn. Halmen blev brun och rottnade. En del kunde brännas på fälten, annat får plöjas ner. Logarna blev [illegible] särskilt välfyllda i år och många av oss undrar säkert "hur ska vi kunna skaffa tillräckligt med halm för vintern?"

De flesta av oss som arbetar med jordbruk här i trakten har nog upplevt 1984 som ett besvärligt år. När man talar med de gamla bönderna säger många av dem att de inte kan minnas ett år med så besvärliga skördeförhållanden. Det är möjligt att det verkligen förhåller sig så eller också är det så att vi människor har lätt att glömma besvärligheterna när vi har dem litet på avstånd. Låt oss hoppas att vi kan glömma besvärligheterna 1984 också och istället se fram emot ett bättre 1985.

UPPROP TILL ALLA FRÄNNINGEBOR

Först lite om bakgrunden till detta upprop.
Här i vår bygd föddes 1776 en man som genom begåvning, framsynthet och vältalighet för all framtid skulle komma att få en ärorik plats i den svenska historien. Hans namn var Nils Månsson, riksdagsman från Skumparp. Under sin riksdagsmannatid på 1820-30-talen förde han de lägre samhällsklassernas talan och kämpade för tryckfrihet och allmän folkundervisning. Den 25 juni 1837 dog Nils Månsson.
Hundra år senare, 1937, avtäcktes statyn av honom i Fränninge. I samband med denna minneshögtidlighet framfördes i Fränninge ett krönikespel, dvs ett teaterstycke, som handlade om Nils Månssons liv och gärning.
Författare till detta "Skumpaspel" var kyrkoherde Albin Dahlberg i Fränninge. Många människor i bygden deltog i detta spel på ett eller annat sätt. Det då ganska nybildade Färsingagillet medverkade med folkdansuppvisning. Det verkar som om hela minneshögtidligheten blev till en riktig folkfest. Många kan ännu berätta, att det var en stor och minnesvärd högtidlighet i Fränninge. För de som deltog i själva "Skumpaspelet" blev det en trevlig och rolig upplevelse och ett minne för livet.
Nu stundar snart 1987. Då har ytterligare 50 år gått sen Nils Månsson dog. Vi har krönikespelet i tryck, vi har skolgården i Fränninge som lämplig plats att uppföra spelet på, vi har föreningar och studieförbund som kan hjälpa till, vi bör kunna klara finansieringen. vi har ett ständigt ökande hembygds- och kulturintresse! Kan vi då klara av att åter sätta upp " Skumpaspelet"?
Ja, det kan vi, om vi alla hjälps åt. Det gäller att mobilisera allt det intresse och all den entusiasm, som kommer att behövas för att göra detta till en manifestation av vad vi på landsbygden kan åstadkomma på det kulturella området.
Det råder ingen tvekan om att det i så fall blir mycket arbete, men det råder ännu mindre tvekan om att det skulle kunna bli väldigt roligt.
Vi kommer att sammankalla ett möte på Ågården onsdagen den 30 januari nästkommande januari, dit alla Fränningebor och alla andra intresserade är välkomna att höra fortsättningen. Då ska vi bl.a. försöka bilda en ledningsgrupp. Vi vill verkligen vädja om Er medverkan vid detta möte!

Aina Gustaveson	Bertil Persson	Gull-Britt Henriksson
Färsingagillet	Starrarp	Vuxenskolan, Vollsjö